

ГУСЄВ

Артем Олександрович
onuepfartemhusiev@ukr.net

УДК 338.012

студент, Одеський
національний університет
імені І.І. Мечникова

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

ECONOMIC POTENTIAL OF UKRAINE AND WAYS OF ITS IMPLEMENTATION

HUSIEV Artem Oleksandrovych – student, Odesa National University after I.I. Mechnykov

У статті досліджено концептуальні засади шляхів реалізації економічного потенціалу України в умовах глобалізації. Визначено основні переваги та недоліки поточного стану національної економіки України. Наведено основні шляхи оптимізації фіскальної і монетарної політики держави. Запропоновано концепцію діджиталізації національної економіки України як основного чинника реалізації економічного потенціалу в найбільш перспективних її галузях: агропромисловості, енергетичній галузі, логістиці. Наведено основні цілі впровадження системи економічної освіти в Україні.

* * *

В статье исследованы концептуальные основы путей реализации экономического потенциала Украины в условиях глобализации. Определены основные преимущества и недостатки текущего состояния национальной экономики Украины. Приведены основные пути оптимизации фискальной и монетарной политики государства. Предложена концепция диджитализации национальной экономики Украины как основного фактора реализации экономического потенциала в наиболее перспективных ее отраслях: агропромышленности, энергетической отрасли, логистике. Приведены основные цели внедрения системы экономического образования в Украине.

* * *

The article explores the conceptual basis of ways to realize Ukraine's economic potential in the face of globalization. The main advantages and disadvantages of the current state of Ukraine's national economy have been identified. The main ways of optimizing the fiscal and monetary policy of the state are presented. The concept of digitalization of the national economy of Ukraine as the main factor of realizing economic potential in its most promising industries: agro-industry, energy industry, logistics has been proposed. The main goals of the introduction of the economic education system in Ukraine are presented.

The subject is relevant because the national economy of Ukraine today is characterized by a low level of development compared with developed countries of the world, but has considerable untapped economic potential, which is caused by with a number of absolute and relative competitive advantages.

The lack of unified doctrine for the implementation of economic potential in the most promising sectors of the national economy of Ukraine is the main unsolved problem of scientists.

Generally economic potential is available resources that can be used further in order to achieve a positive economic effect. Thus, the concept of economic potential of the national economy provides for effective use of existing resources in the country, based on the principles of absolute and relative competitive advantages, in order to achieve economic growth and Economic development. The ultimate long-term goal of implementing country's economic potential from a macroeconomic point of view is to increase GDP to a potential level.

The implementation of Ukraine's economic potential should be carried out by: reforming the state's monetary and fiscal policy; Digitalization of the national economy, first of all, in the most promising areas such as agro-industry, energy industry and logistics; the introduction of a system of economic education of the population.

Innovative development is the main method of realizing economic potential in all promising spheres of national economy of Ukraine. Active implementation of innovations in various sectors involves digitalization economy.

Ключові слова: економічний потенціал, національна економіка, фіскальна і монетарна політика, агропромисловість, енергетика, логістична інфраструктура, діджиталізація, економічна освіченість

Ключевые слова: экономический потенциал, национальная экономика, фискальная и монетарная политика, агропромышленность, энергетика, логистическая инфраструктура, диджитализация, экономическое образование

Keywords: economic potential, national economy, fiscal and monetary policy, agro-industry, energy industry, logistical infrastructure, digitalization, economic education

ВСТУП

Досліджувана тема є актуальною, оскільки національна економіка України на сьогоднішній день харак-

теризується низьким рівнем розвитку порівняно з розвиненими країнами світу, проте має значний невикористаний економічний потенціал, який обумовлюється

наявністю низки абсолютних та відносних конкурентних переваг.

Дослідженню реалізації економічного потенціалу України та в окремих його галузях присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених: О.Д. Онопрієнка, Н.П. Прищепи, Т.Г. Остапенко, І.С. Гращенко, І.І. Кривецького, О.П. Радченка, К.О. Кузнецової, О.В. Церковної, Л.А. Грициної та інших. Водночас відсутність єдиної доктрини з питань реалізації економічного потенціалу у найбільш перспективних галузях національної економіки України є основною невирішеною проблемою науковців.

МЕТА роботи – дослідити основні шляхи реалізації економічного потенціалу національної економіки України в цілому та окремих її галузей (агропромисловість, енергетична галузь, логістика) на основі інновацій та діджиталізації, а також можливі дії уряду, спрямовані на досягнення економічного росту і розвитку (проведення фіскальної і монетарної політики, впровадження системи економічної освіченості).

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використані такі загальнонаукові та специфічні методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, порівняльний метод, діалектичний метод, економічне моделювання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Економічний потенціал у широкому значенні – наявні ресурси, які можуть бути використані у подальшому з метою досягнення позитивного економічного ефекту. Так, концепція реалізації економічного потенціалу національної економіки передбачає ефективне використання наявних ресурсів у країні, що базується на принципах абсолютних і відносних конкурентних переваг, з метою досягнення економічного зростання та економічного розвитку. Водночас кінцевою довгостроковою метою реалізації економічного потенціалу країни з макроекономічної точки зору є збільшення ВВП до потенційного рівня.

Аналізуючи поточне макроекономічне середовище в Україні, слід зазначити наступні його переваги та недоліки.

Переваги макроекономічного середовища України:

- наявність природних ресурсів;
- вигідне географічне розташування;
- стабільне економічне зростання з 2016 р.;
- дезінфляція;
- ревальвація національної грошової одиниці.

Отже, всю сукупність переваг національної економіки України можна розділити на 2 групи:

1. Т.з. «природні переваги», що не залежать від дій уряду (природні ресурси, географічне розташування);

2. Позитивна динаміка деяких макроекономічних показників (рівень економічного зростання (ріст реального ВВП), рівень інфляції, ревальвація гривні), яка має тимчасовий характер та є наслідком, насамперед, зовнішніх чинників: позитивна для України

кон'юнктура світового ринку (високі світові ціни на сировину, продукцію сільськогосподарського призначення – джерела експорту України; відносно низькі світові ціни на енергоресурси – джерела імпорту України); сприятливі природно-кліматичні умови (зокрема, стали причиною найбільшого за всю історію врожаю зернових культур і, як наслідок, збільшення валютної виручки внаслідок реалізації сільськогосподарської продукції) тощо.

Недоліки макроекономічного середовища України:

- високий рівень корупції;
- неефективна фіскальна і монетарна політика;
- монополізація і олігополізація економіки;
- трудова еміграція;
- політична нестабільність і збройний конфлікт;
- низький рівень ВВП на душу населення;
- високий рівень безробіття;
- негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу;
- високий рівень державного боргу;
- високий рівень тіньової економіки;
- низькі темпи впровадження інновацій;
- низький рівень економічної освіченості населення.

Отже, недоліки макроекономічного середовища України пов'язані, насамперед, із низькою ефективністю дій уряду, спрямованих на розвиток національної економіки України.

Таким чином, аналізуючи переваги та недоліки поточного стану національної економіки України, можна виявити значний нереалізований економічний потенціал (велика кількість наявних ресурсів та низький рівень економічного розвитку країни).

Реалізація економічного потенціалу України має базуватися, головним чином, на наступних напрямках:

- оптимізація монетарної і фіскальної політики держави;
- розвиток агропромисловості;
- розвиток енергетичної галузі та досягнення енергетичної незалежності;
- розвиток логістичної інфраструктури;
- діджиталізація економіки;
- впровадження системи економічної освіченості.

Монетарна і фіскальна політика держави є основними інструментами впливу держави на національну економіку. Монетарна політика передбачає застосування урядом монетарних інструментів для регулювання національної економіки шляхом впливу на грошову пропозицію. Складовими монетарної політики є грошова і кредитна політика. Фіскальна політика спрямована на регулювання національної економіки шляхом застосування фіскальних інструментів (насамперед, регулювання податкових ставок і бюджетних видатків).

Аналізуючи монетарну політику України, слід звернути увагу на наступні макроекономічні показники: рівень інфляції та облікова ставка Національного банку України (НБУ).

Таблиця 1

Інфляція та облікова ставка Центрального банку в Україні [1, 2]

Показник	на 30.11.2018	на 30.11.2019
Інфляція, % [1]	10,0	5,1
Облікова ставка НБУ, % [2]	18,0	15,5*

* – відповідно до Рішення НБУ від 13.12.2019 р. облікову ставку було знижено до рівня 13,5% [2]

Відповідно до табл. 1 облікова ставка НБУ є значно вищою за рівень інфляції. Це означає, що НБУ проводить стримуючу монетарну політику з метою зниження рівня інфляції. Однак згідно із кривою Філіпса стримування інфляції призводить до збільшення рівня безробіття. Так, за даними Державної служби статистики України, рівень безробіття в Україні у 2018 р. склав 9,1 % [3]. Якщо вважати, що природний рівень безробіття становить 4 %, то відповідно до Закону Оукена ВВП України лише за рахунок усунення циклічного безробіття можна підвищити на 13 %.

Таким чином, для реалізації економічного потенціалу України НБУ має продовжувати знижувати облікову ставку, переходячи до політики монетарної експансії (стимулюючої монетарної політики). Слід зазначити, що НБУ планує у подальшому знижувати облікову ставку до рівня 8 %, оскільки інфляція станом на 30.11.2019 р. у річному вимірі (5,1 %) майже досягла цільового значення (5 %).

Фіскальна (податкова та бюджетна) політика України на сьогоднішній день має низку недоліків:

- відсутність стимулювання інвестицій;
- відсутність стимулювання виробництва та експорту готової продукції;
- основну питому вагу доходів Державного бюджету України серед податкових надходжень складають податок на додану вартість (ПДВ) та інші непрямі податки, що не сприяє економічному зростанню [4, с. 34].

Таким чином, основними заходами стосовно оптимізації фіскальної політики України є:

- впровадження податку на виведений капітал, ставка якого має бути вищою, ніж ставка податку на прибуток підприємств (основною перевагою податку на виведений капітал є стимулювання реінвестицій, що призводить до збільшення сукупних обсягів виробництва. Однак виключення податку на прибуток підприємств означатиме зниження доходів державного бюджету, що у короткостроковому періоді призведе до зниження реальних обсягів соціальних гарантій. Так, застосування різних ставок податку на виведений капітал та податку на прибуток підприємств поєднує переваги цих податків);
- підвищення ставок експортного мита на сировину (з метою стимулювання виробництва та експорту готової продукції, що призведе до усунення негативного сальдо зовнішньоторговельного балансу України і, як наслідок, збільшення ВВП);
- поступове зниження ставки ПДВ (призведе до підвищення реальних доходів домогосподарств за рахунок зниження витрат на споживання, а також зниження частки цього податку у структурі податкових надходжень Державного бюджету України. Проте стрімке зниження ставки ПДВ призведе до значного зниження доходів державного бюджету, тому такий захід є доцільним лише за умов економічного росту та знаходження іншого джерела доходів бюджету).

Реалізація економічного потенціалу України також передбачає розвиток найбільш перспективних галузей національної економіки (у яких Україна має абсолютні чи відносні конкурентні переваги), а саме: агропромисловість, енергетична галузь, логістика.

Агропромисловість є однією з основних галузей

національної економіки України.

Так, за даними The World Factbook, питома вага аграрного сектору у структурі ВВП України у 2017 р. склала 12,2 %, що майже у 2 рази перевищує середньосвітовий показник (6,4%) та майже у 8 разів – середній показник країн ЄС (1,6%) [5]. Водночас впродовж 2018–2019 рр. відбулося незначне підвищення частки сільського господарства у структурі національної економіки України.

За даними Державної служби статистики України, експорт сільськогосподарської продукції (групи 01–24 УКТЗЕД) за січень–жовтень 2019 р. склав 17,9 млрд. дол. США (43 % від сукупного експорту) [3].

Основними проблемами розвитку аграрного сектору економіки є:

- незадовільний фінансовий стан більшості малих і середніх сільськогосподарських підприємств;
- низька ємність внутрішнього ринку продукції сільськогосподарського виробництва, що обумовлено низьким рівнем купівельної спроможності населення;
- невідповідність національних вимог контролю якості сільськогосподарської сировини і продукції європейським та світовим стандартам;
- низькі темпи оновлення основних виробничих фондів та технологій в аграрній галузі.

Таким чином, основними факторами, що стримують розвиток агропромисловості в Україні є: низький рівень економічного розвитку країни в цілому та низькі темпи впровадження інновацій, які у сучасну епоху глобалізації є необхідною умовою розвитку будь-якої галузі економіки.

Енергетична галузь економіки включає виробництво, внутрішньодержавне використання та експорт енергетичних ресурсів. У структурі імпорту України енергоресурси займають значну частку, тому основною метою розвитку цієї галузі є збільшення обсягів власного виробництва і, як наслідок, зменшення імпорту.

Реалізація економічного потенціалу України у галузі енергетики може здійснюватись у таких напрямках:

- досягнення газової незалежності (Україна посідає 3 місце у Європі за розвіданими запасами природного газу (1,1 трлн. м³ станом на 2018 р.) [6, с. 30]. Однак відсутність належного рівня технологічного розвитку суттєво обмежує обсяги видобутку газу. Так, за даними Укртрансгазу, імпорт природного газу у січні–листопаді 2019 р. склав 14 млрд. м³ [7]. Водночас впровадження інновацій у газову сферу дозволить Україні у майбутньому повністю відмовитися від імпорту газу);
- обмеження нафтової залежності (запаси нафти в Україні недостатні для потенційного досягнення повної нафтової незалежності, проте модернізація нафтової галузі дозволить збільшити обсяги нафтовидобування та скоротити імпорт);
- виробництво альтернативної енергетики (на сьогоднішній день альтернативна енергетика у розвинених країнах світу поступово стає основним джерелом добування електроенергії. В Україні за даними Української асоціації відновлюваної енергетики частка відновлюваної енергетики у січні–червні 2019 р. склала 3,34 % [8] (цей показник має тенденцію до зростання, проте є значно нижчим, ніж у країнах Західної Європи). Розвиток та інновації в альтернативній енерге-

тиці, окрім екологічних чинників, здійснюватиме позитивний вплив і на економічний розвиток України за рахунок збільшення експорту електроенергії, виробленої з традиційних джерел).

Отже, необхідною умовою подальшого розвитку енергетики та досягнення економічного ефекту у цій галузі також є інвестування в інноваційну складову.

Логістика є необхідним елементом ефективного функціонування національної економіки, оскільки високорозвинена логістична інфраструктура забезпечує інтеграцію національного ринку, а також знижує собівартість транспортування на зовнішні ринки [9, с. 42]. Слід зазначити, що Україна завдяки вигідному географічному розташуванню (на перетині між Європою та Азією) має перспективи розвитку і в міжнародній логістиці.

Аналізуючи поточний стан логістичної галузі в Україні, слід звернути увагу на індекс ефективності логістики. Відповідно до даних Світового банку, Україна у рейтингу ефективності логістики посідає 66 місце серед 160 країн світу із коефіцієнтом 2,83, що майже відповідає середньосвітовому рівню (2,86) та є значно нижчим, ніж у розвинених країнах світу. Цей показник розраховується за такими напрямками:

- митні процедури (2,49);
- логістична інфраструктура (2,22);
- міжнародне транспортування вантажів (2,83);
- логістична компетентність (2,84);
- відстеження вантажів (3,11);
- своєчасність доставки (3,42) [10].

Отже, розвиток логістики в Україні стримує, найперше, низький рівень розвитку логістичної інфраструктури. Так, реалізації економічного потенціалу України у логістичній галузі сприятиме, насамперед, модернізація об'єктів логістичної інфраструктури.

Таким чином, інноваційний розвиток є основним методом реалізації економічного потенціалу в усіх перспективних сферах національної економіки України. Активне впровадження інновацій у різних галузях передбачає діджиталізацію економіки.

Діджиталізація у широкому значенні – процес переведення певної інформації у цифровий формат з метою більш зручного подальшого використання [11, с. 117]. Відповідно діджиталізація національної економіки передбачає перехід до цифрової економіки, тобто впровадження цифрових технологій щодо оптимізації процесів виробництва, розрахунків, ведення документообігу та інших бізнес-процесів у загальнодержавних масштабах.

В умовах глобалізації діджиталізація є одним із головних чинників росту національних економік та світової економіки загалом. За прогнозами, частка цифрової економіки у 2030 р. в розвинених країнах світу досягне 60 %.

Слід зазначити, що цифрова економіка охоплює усі галузі економічної діяльності. Таким чином, всебічна діджиталізація України сприятиме активному розвитку усіх провідних галузей національної економіки України, оскільки основними проблемами розвитку цих галузей є використання застарілих технологій та низькі темпи впровадження інновацій.

Одним із факторів, що здійснює негативний вплив на економічний розвиток України, також є низький

рівень фінансової грамотності населення. Згідно з даними дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні» індекс фінансової грамотності за 2018 р. в Україні склав 11,6, що є найнижчим значенням серед усіх 30 країн світу, у яких проводилось це дослідження [12, с. 11].

Негативні наслідки низького рівня фінансової грамотності населення для сектору домогосподарств:

– 27 % громадян не роблять заощаджень (решта населення найчастіше зберігає заощадження готівкою поза банківськими установами, що призводить до їх знецінення внаслідок інфляції);

– 33% громадян вважають виправданим придбавати речі у кредит без об'єктивних причин (купівля речей у кредит може бути економічно обгрунтованою, наприклад, в умовах галопуючої чи гіперінфляції, якщо ставка кредиту є нижчою за фактичний рівень інфляції);

– 50 % громадян мають лише загальне уявлення про рівень власних доходів і видатків, тобто сприймають індексацію внаслідок інфляції як реальне підвищення власних доходів [13];

– низький рівень фінансової грамотності також є однією з основних причин масового розповсюдження в Україні різних шахрайських схем та фінансових пірамід, які можуть здійснювати деструктивний вплив на розвиток національної економіки в цілому [14, с. 29].

Підвищення рівня фінансової грамотності населення передбачає розроблення державної програми, спрямованої на створення системи економічної освіти населення. З цією метою у 2019 р. Міністерство освіти і науки України за підтримки проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» впровадило курс фінансової грамотності до обов'язкової програми середніх загальноосвітніх навчальних закладів (для учнів 10–11 класів).

ВИСНОВКИ

Концепція реалізації економічного потенціалу спрямована на ефективне використання наявних ресурсів країни з метою досягнення економічного ефекту.

Україна має велику кількість ресурсів, а також низку абсолютних і відносних конкурентних переваг, і водночас є країною з низьким рівнем економічного розвитку. Це свідчить про наявність значного нерезалізованого економічного потенціалу України.

Реалізація економічного потенціалу України має здійснюватися шляхом: реформування монетарної і фінансової політики держави; діджиталізації національної економіки, насамперед, у найбільш перспективних її галузях та впровадження системи економічної освіченості населення.

Найбільш перспективними галузями національної економіки України є: агропромисловість, енергетична галузь та загальнодержавна логістика, які потребують інновацій.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua>
2. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Масленников Є.І., Гусєв А.О. Оптимізація податкових платежів та її вплив на рівень доходів державного бюджету. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 5/2. С. 31–

35.

5. *The World Factbook. Field listing: GDP-composition, by sector of origin.* URL: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/fields/214.html>

6. *BP Statistical Review of World Energy. 68-th edition. 2019. 62 с.* URL: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf>

7. *Нафтогаз. Укртрансгаз.* URL: <http://utg.ua>

8. *Українська асоціація відновлюваної енергетики.* URL: <https://uare.com.ua>

9. *Карпій О.І., Подвальна Г.В. Логістична інфраструктура України у світових рейтингах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління, 2017. № 873. С. 41-49.*

10. *The world bank. Global Rankings 2018. International LPI.* URL: <https://lpi.worldbank.org/international/global/2018>

11. *Никола С.О., Гусев А.А. Влияние глобализации и диджитализации на финансовый сектор экономики Украины. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Наука та інновації як основні шляхи вдосконалення економічного потенціалу країни». Львів, 2019. С. 117-118.*

12. *Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». Київ, 2019. 49 с.* URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf

13. *Все про гроші. Оцініть фінансову грамотність українців.* URL: <http://vseprogroshi.com.ua/ocinit-finansoviu-gramotnist-ukrayinciv.html>

14. *Гусев А.О. Фінансові піраміди як деструктивний фактор розвитку національної економіки. Економіка. Фінанси. Право, 2019. № 10/1. С. 27-30.*

References

1. *Ministry of Finance of Ukraine.* URL: <https://index.minfm.com.ua> (in Ukrainian)

2. *National Bank of Ukraine.* URL: <https://bank.gov.ua> (in Ukrainian)

3. *State Statistics Service of Ukraine.* URL:

<http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)

4. *Maslennikov Ye.I. Husiev A.O. Optimization of tax payments and its impact on the income of the state budget. Economics. Finances. Law. 2019. № 5/2. pp. 31–35. (in Ukrainian)*

5. *The World Factbook. Field listing: GDP-composition, by sector of origin.* URL: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/fields/214.html>

6. *BP Statistical Review of World Energy. 68-th edition. 2019. 62 p.* URL: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf>

7. *Naftohaz. Ukrtransgaz.* URL: <http://utg.ua> (in Ukrainian)

8. *Ukrainian Association of Renewable Energy.* URL: <https://uare.com.ua> (in Ukrainian)

9. *Karyi O.I., Podvalna H.V. Logistic infrastructure of Ukraine in international rankings. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Problems of Economics and Management, № 873. 2017. pp. 41–49. (in Ukrainian)*

10. *The world bank. Global Rankings 2018. International LPI.* URL: <https://lpi.worldbank.org/international/global/2018>

11. *Nikola S.O., Gusev A.A. The impact of globalization and digitalization on the financial sector of the economy of Ukraine. Materials of the International scientific and practical conference «Science and Innovation as the main ways of improving the country's economic potential». Lviv, 2019. pp. 117–118. (in Russian)*

12. *Financial literacy, financial inclusion and financial welfare in Ukraine. USAID Financial Sector Transformation project. Kyiv, 2019. 49 p.* URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf (in Ukrainian)

13. *All about money. Estimate the financial literacy of Ukrainians.* URL: <http://vseprogroshi.com.ua/ocinit-finansoviu-gramotnist-ukrayinciv.html> (in Ukrainian)

14. *Husiev A.O. Financial pyramids as a destructive factor of national economic development. Economics. Finances. Law, 2019. № 10/1. pp. 27–30. (in Ukrainian)*